Sosiaali- ja terveysministeriö
Kansainvälinen yksikkö
5.11.2021

EU; sosiaali- ja terveysministeriön EU-toiminnan ja vaikuttamisen suunnitelma vuodelle 2022

Yleistä

Tähän muistioon on kirjattu VN-EUS:n toimeksiannon (VNEUS2021-00844, määräaika 5.11.2021) mukaisesti sosiaali- ja terveysministeriön vaikuttamisen priorisoidut painopisteet vuodelle 2022.

STM on vastauksessaan erotellut komission 2022 työohjelman mukaan tulossa olevat komission aloitteet, jo annetut aloitteet sekä yleisemmät pitkän aikavälin vaikuttamisen teemat. Vaikuttamistyössä priorisoidaan sellaisia aloitteita, joilla arvioidaan olevan merkittäviä rakenteellisia tai lainsäädännöllisiä vaikutuksia STM:n toimialalla ja poikkileikkaavasti.

Sosiaali- ja terveysministeriö kiinnittää huomiota siihen, että EU-vaikuttamistyöhön ja valmisteluun tarvitaan entistä vahvempaa koordinaatiota ja yhteistyötä hallinnonalojen välillä komission aloitteiden ollessa usein poikkileikkaavia. Useat poikkileikkaavat ohjelmat kuten EU:n vihreän kehityksen ohjelma ja Digitaalinen siirtymä sisältävät usein myös STM:lle toimialaan vaikuttavia asioita ja vastaavasti STM:n vastuulla olevat aloitteet voivat linkittyä laajasti myös muiden sektoreiden vastuulla oleviin kokonaisuuksiin. Vaikuttamistyössä on kiinnitettävä huomiota toimivaltakysymyksiin erityisesti uusille temaattisille alueille ja aikaisempaa pidemmälle menevissä aloitteissa. Vaikuttamistoimissa on tärkeää hyödyntää myös suomalaisia toimijoita ja edustajia esimerkiksi erilaisissa korkean tason asiantuntijaryhmissä.

Tämän muistion liitteenä on taulukko, josta löytyy kattavasti komission työohjelman sisältämät STM:n hallinnonalan aloitteet.

Vuoden 2022 aloitteisiin ennakkovaikuttaminen

Ministeriölle keskeisiä vuonna 2022 annettavia aloitteita komission työohjelman perusteella ovat **hoivastrategia**, **vähimmäistulo**, **eurooppalainen terveystietoalue (EHDS)** ja **lääkelainsäädäntö**. Komission työohjelmasta Suomelle tärkeä **puuttuva aloite** on **EU:n mielenterveysstrategia**, jota Suomi on peräänkuuluttanut puheenjohtajakaudestaan lähtien.

Hoivastrategia

STM valmistautuu vuoden toisella puoliskolla julkaistavaan uuteen eurooppalaiseen hoivastrategiaan (European care strategy - Communication on a European care strategy, accompanied by the revision of the Barcelona targets and a proposal for a Council Recommendation on long-term care, 2022 Q3). Komission strategia luo puitteet poliittisille uudistuksille, jotka ohjaavat kestävän pitkäaikaishoidon kehittämistä tavoitteenaan laadukkaiden palvelujen parempi saatavuus ja saavutettavuus. Strategia koskee sekä omaishoitajia että hoidettavia ja sisältää niin varhaiskasvatuksen, pitkäaikaishoidon kuin sukupuolten tasa-arvonäkökulmatkin muun muassa tarkistamalla Barcelonan päivähoitotavoitteita. **Hoivastrategiassa on otettava huomioon valmiuteen ja varautumiseen sekä toimivaltaan liittyvät kysymykse**t.

Vähimmäistulo

Komission on tarkoitus antaa vuoden 2022 kolmannella neljänneksellä ehdotus suositukseksi vähimmäistulosta**.** Kyseessä ei ole oikeudellisesti sitova aloite. Suomi pitää tärkeänä, että köyhyyttä ja epätasa-arvoa pyritään ratkaisemaan koko unionin tasolla. Suomi katsoo, että vähimmäistulojärjestelmistä käytävä keskustelu unionin tasolla on tärkeä askel EU:n sosiaalisen ulottuvuuden vahvistamiseksi, ja huomiota on kiinnitettävä köyhyyden ja syrjäytymisen vastaisissa toimissa sosiaalisen suojelun laajaan kehikkoon, joka pitää sisällään riittävien rahaetuuksien lisäksi toimivat sosiaali-, terveys-, työllisyys, ja koulutuspalvelut. Vähimmäistulon vähimmäistasojen määrittely ja kehittäminen ovat tärkeä osa köyhyyden vähentämisen politiikkatoimia. Vähimmäistulo linkittyy myös laajempaan prioriteettin hyvinvointitalouden edistämisestä.

Syyskuussa 2020 on laadittu perusmuistio STM2020-00254 ehdotuksesta neuvoston päätelmiksi ”Vähimmäistuloturvan vahvistaminen köyhyyden ja sosiaalisen syrjäytymisen vähentämiseksi COVID-19-pandemian aikana ja sen jälkeen”. Kyseiseen perusmuistioon on kirjattu Suomen sen hetkinen kanta EU-tason vähimmäistuloa koskeviin aloitteisiin/keskusteluihin.

Aloitteeseen pyritään vaikuttamaan ennakkoon mm. sosiaalisen suojelun komitean alaisuudessa toimivan vähimmäistuloverkoston MINET:n (Minimun Income Net-work) kautta, jossa Suomea edustavat STM ja Kela. Komissioon voidaan vaikuttaa mm. myös järjestämällä tapaamisia ministerin ja komissaarin välillä esim. TSTK-neuvoston kokousten yhteydessä. EU-ministerivaliokuntaan voidaan mahdollisesti tuoda ennakkovaikuttamislinjauksia käsiteltäväksi ennen kuin komission on tarkoitus antaa aloite vuoden 2022 kolmannella neljänneksellä.

Eurooppalainen terveystietoalue EHDS

Suomi pitää tärkeänä eurooppalaisen datastrategian toimeenpanoon liittyviin kysymyksiin vaikuttamista. Suomi pyrkii vaikuttamaan siihen, että European Health Data Space (EHDS) –lainsäädännössä toteutuvat Suomelle tärkeät periaatteet, kuten tietoturva ja –tietosuoja sekä se, että tietoja luovutetaan vain tiettyihin käyttötarkoituksiin (esim. kansanterveys) ja käyttökohteisiin (esim. tiedolla ohjaus ja tutkimus). Suomelle on lisäksi olennaista varmistaa, että EU-lainsäädäntö on tarkoituksenmukaisella tavalla yhteensovitettavissa jo toteutetun infrastruktuuriimme kanssa.

Tavoitteenamme on edistää suomalaisten toimijoiden osallistumista EHDS-aloitteessa rahoitettaviin hankkeisiin ja tukea TEHDAS-yhteistoimintahanketta (joint action) niin, että sen tuotokset tukisivat Suomen linjauksia EHDS-toteutuksessa; TEHDAS-yhteistoimintahankkeella on puolestaan tarkoitus kehittää ja edistää konsepteja kansalaisten terveystietojen ja kansanterveyden tietojen jakamiseen sekä terveystutkimukseen ja innovointiin Euroopassa. Suomen vaikuttaminen EHDS:n osalta kohdistuu myös uuden terveysohjelma EU4Health-asetuksen päätöksentekoon EU:ssa ja EU4Health-ohjelman vuotuisten rahoituspäätösten valmisteluun.

Lääkelainsäädäntö

Komissio julkaisi Euroopan lääkestrategian 25.11.2020 ja se sisältää 55 lainsäädännöllistä ja ei-lainsäädännöllistä toimenpidettä, jotka aiotaan toteuttaa vuoteen 2025 mennessä. Komissio aikoo ehdottaa dynaamista kehystä EU:n lääkealalle, jotta kaikille EU:n kansalaisille voidaan varmistaa kohtuuhintaisten ja korkealaatuisten lääkkeiden saatavuus, edistää niihin liittyvää innovointia ja parantaa niiden toimitusvarmuutta.

Vuonna 2022 komissio tulee antamaan ehdotukset sekä lääkedirektiivin ja –asetuksen muuttamiseksi. Aloitteella yksinkertaistetaan lainsäädäntöä ja luodaan tehokas sääntely-ympäristö muun muassa

keventämällä hallinnollista rasitusta ja digitalisoimalla prosesseja ja menettelyitä. Komissio antaa myös ehdotuksen harvinais- ja lastenlääkeasetusten uudistamiseksi. Aloitteella pyritään tukemaan tuotekehitystä osa-alueilla, joiden potilaiden hoitotarpeet ovat pitkälti täyttämättä, ja varmistamaan tuotteiden oikea-aikainen saatavuus. Sillä myös varmistetaan, että lainsäädäntö pysyy mukana tekniikan ja tieteen kehityksessä sekä virtaviivaistetaan ja yksinkertaistetaan nykyisiä menettelyjä.

Suomi katsoo, että EU:n on vahvistettava omaa tuotantokapasiteettiaan kriittisissä materiaaleissa, kuten rokotteissa, lääkkeissä ja lääkinnällisissä laitteissa, vähentääkseen riippuvuuttaan globaaleista tuotantoketjuista. Suomi on osallistunut lukuisiin komission järjestämiin työpajoihin, jossa on käyty läpi uudistuksen aihepiirejä. STM on yhdessä Fimean kanssa pohtinut uudistustarpeita ja Suomen näkökulmia niihin, sekä vienyt ehdotuksia eteenpäin

Puuttuva aloite: EU:n mielenterveysstrategia

Suomi on pitänyt esillä EU:n mielenterveysstrategiaa. EU:n useat politiikkaohjelmat sisältävät mielenterveyden edistämisen toimia, mutta yhtenäinen ja strateginen unionitasoinen ohjelma puuttuu. Suomi on saanut aloitteeseensa tukea mm. Euroopan parlamentilta ja jäsenmaiden kahdenvälisissä neuvotteluissa. Strategian edistämiseksi Suomi jatkaa komissioon vaikuttamista ja rakentaa yhteistyötä samanmielisten maiden kanssa. EU:n mielenterveysstrategia kytkeytyy hyvinvointitalouteen.

Annettuihin aloitteisiin vaikuttaminen

Meneillään olevista EU-hankkeista STM:n näkökulmasta priorisoitava vaikuttamisen kohde on **Euroopan terveysunionipaketti**, erityisesti **terveyskriisivalmiuden kehittäminen**. **Sosiaalisten oikeuksien pilarin toimintasuunnitelman** toimeenpanoa jatketaan laajasti kansallisessa toimeenpanossa muun muassa asettamalla kansalliset tavoitteet ja raportoinnin jatkamisella. Sosiaalisen pilarin toimeenpanon seuranta kytkeytyy **Eurooppalaiseen ohjausjaksoon** ja sen kehittämiseen.

Eurooppalainen ohjausjakso

Eurooppalaista ohjausjaksoa tulee kehittää sosiaalista ulottuvuutta paremmin huomioivaksi esimerkiksi EU:n taloussäännöstön uudelleen arvioitaessa. Paluu ns. normaaliin ohjausjaksoon on tärkeää. Eurooppalaisessa ohjausjaksossa olisi edistettävä monialaista yhteistyötä ja vahvistaa edelleen sosiaali-, terveys-, sukupuolten tasa-arvo-, työllisyys- ja koulutuspolitiikan roolia. Myös sukupuolinäkökulma on sisällytettävä poikkileikkaavasti kaikkeen päätöksentekoon sen kaikissa vaiheissa, ml. digitalisaatio- ja ilmastopolitiikkaan ja elpymistoimien toimeenpanoon. Eurooppalainen ohjausjakso linkittyy hyvinvointitalouteen.

EU:n terveyskriisivalmiuden kehittäminen

Suomi pitää tärkeänä, että EU pyrkii vahvistamaan strategista toimintakykyään terveyssektorilla, kuitenkin jäsenvaltioiden ja EU:n toimivallanjakoa kunnioittaen.

Suomi peräänkuuluttaa selkeän kuvan saamista EU:lle rakenteilla olevasta uudesta terveysturva-arkkitehtuurista ja tukee tavoitetta koordinoida jäsenvaltioiden toimia ja tiedottaa niistä selkeästi EU:n tasolla. On tärkeää, ettei EU-toimilla rajoiteta jäsenvaltion yksinomaisessa toimivallassa olevia asioita, kuten terveyspalveluiden järjestämistä. Suomi pitää perusteltuna, että uuden valmiusorganisaation Heran tehtäviin kuuluu varmistaa sekä keskeisten lääketieteellisten

vastatoimien kehittäminen, valmistus, hankinta, että tasapuolinen jakelu, mikä täydentäisi kansallisia tuotanto- ja hankintatoimia. Unionin tason toimet eivät voi korvata kansallista varautumista eikä kansallista valtion varmuus-varastointia, mutta ne voivat tukea niitä.

Suomen tavoitteena on vaikuttaa säädöksiin niin, että potilailla eri puolella EU:ta olisi yhdenvertaiset mahdollisuudet saada kohtuuhintaisia lääkkeitä. Lisäksi olisi löydettävä keinoja, joiden avulla voidaan parantaa lääkkeiden saatavuutta ja toimitusvarmuutta. Sääntelyjärjestelmää on kehitettävä niin, että siinä huomioidaan teknologinen kehitys, esimerkiksi yksilöllistetty lääkehoito. Suomi katsoo, että EU:n tulee vahvistaa omaa tuotantokapasiteettiaan kriittisissä materiaaleissa, kuten rokotteissa, lääkkeissä ja lääkinnällisissä laitteissa, vähentääkseen riippuvuuttaan globaaleista tuotantoketjuista.

Suomi pitää tärkeänä, että pandemiaa ja siitä toipumista tarkastellaan hyvinvointitalouslähestymistavan mukaisesti myös yhteiskunnan ja yleisen kriisinkestävyyden sekä kestävän kasvun jälleenrakennuksen kannalta.

Suomen tavoitteena on vaikuttaa säädöksiin niin, että potilailla eri puolella EU:ta olisi yhdenvertaiset mahdollisuudet saada kohtuuhintaisia lääkkeitä. Lisäksi olisi löydettävä keinoja, joiden avulla voidaan parantaa lääkkeiden saatavuutta ja toimitusvarmuutta. Sääntelyjärjestelmää on kehitettävä niin, että siinä huomioidaan teknologinen kehitys, esimerkiksi yksilöllistetty lääkehoito.

Pitkän aikavälin vaikuttamisen painopisteet

Sosiaali- ja terveysministeriön EU-vaikuttamisen pitkän aikavälin poikkileikkaavia painopisteitä ovat hyvinvointitalous, kokonaisvaltainen sosiaali- ja terveyspolitiikka, universaalit järjestelmät sekä Agenda 2030 –tavoitteiden saavuttaminen sekä sukupuolten tasa-arvo ja yhdenvertaisuus. Lisäksi yhdenvertaisuuteen pyrkivien strategioiden valtavirtaistaminen on tavoite.

Hyvinvointitalous

Suomi pitää tärkeänä, että covid-19-kriisiä ja siitä toipumista tarkastellaan hyvinvointitalouslähestymistavan mukaisesti myös yhteiskunnan ja yleisen kriisinkestävyyden sekä kestävän kasvun jälleenrakennuksen kannalta. Hyvinvointitalous olisi tuotava poikkihallinnolliseen päätöksentekoon niin, että hyvinvoinnin, ympäristön ja talouden vastavuoroisuus tunnistetaan. Se olisi integroitava tärkeisiin komission painopisteisiin ja aloitteisiin, kuten oikeudenmukainen vihreä ja digitaalinen siirtymä sekä Euroopan sosiaalisten oikeuksien pilarin toimintasuunnitelma.

Tasa-arvo ja yhdenvertaisuus

Sukupuolten tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden edistäminen on Suomen EU-toiminnan keskeinen prioriteetti ja läpileikkaava periaate. Suomi on sitoutunut sukupuolten tasa-arvon ja kaikkien ihmisoikeuksien edistämiseen. Suomi toimii EU:ssa aktiivisesti ja järjestelmällisesti sukupuolten tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden edistämiseksi ja niitä koskevan vakiintuneen terminologian ylläpitämiseksi, ml. sukupuolten moninaisuus.

Komissio on hyväksynyt useita strategioita Tasa-arvon unionin (Union of Equality) alueella. Näistä STM:n osalta keskeisimpiä ovat HLBTIQ-strategia, EU:n tasa-arvostrategia, EU:n vammaisstrategia ja Romanien tasa-arvoa, osallisuutta ja osallistumista koskeva strategiakehys. Myös EU:n rasismin torjunnan toimintasuunnitelma linkittyy STM:n toimintaan. Kaikkien strategioiden osalta Suomi painottaa niiden tehokasta toimeenpanoa ja seurantaa. Lisäksi on tärkeää kiinnittää huomiota

strategioiden välisiin yhtymäkohtiin ja risteävien erojen tunnistamiseen. Strategioiden toimeenpanossa tulee edistää erityisesti niiden ihmisten osallisuutta, joita strategiat koskevat.